

УДК 338:006.015

СТАНДАРТИЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОДУКЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Ю. І. Римар

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня, група ПТБДм-51,
навчально-науковий інститут економіки та менеджменту

Науковий керівник – к.е.н., доцент О. А. Стахів

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

Стандартизація бізнес-процесів є необхідними та вагомими інструментом управління якістю та безпекою товарів, робіт і послуг підприємства, здатна здійснювати вагомий вплив на виробничі процеси підприємства та є необхідною умовою його розвитку. Метою стандартизації є створення умов для раціонального використання всіх видів ресурсів та відповідності продукції, процесів та послуг їх функціональному призначенню, сприяння науково-технічному прогресу та міжнародному співробітництву, а також створення умов для усунення невиннованих технічних перешкод у міжнародній торгівлі.

Ключові слова: бізнес-процеси, стандартизація, бізнес-функції, конкурентоздатність

Standardization of business processes is a necessary and important tool for managing the quality and safety of goods, works and services of the enterprise, can have a significant impact on the production processes of the enterprise and is a necessary condition for its development. The purpose of standardization is to create conditions for the rational use of all types of resources and compliance of products, processes and services with their functional purpose, promote scientific and technological progress and international cooperation, and create conditions to eliminate unjustified technical barriers to international trade.

Keywords: business processes, standardization, business functions, competitiveness.

На сучасному етапі система стандартизації бізнес-процесів є одним із головних факторів забезпечення конкурентоздатності продукції та послуг у розвинених країнах світу. Щоб інтегруватися у світовий ринок, необхідно працювати за його правилами не тільки в частині технології виробництва, але й в системі управління всім підприємством.

Вплив стандартизації на економічну ефективність діяльності виробництва та окремих бізнес-процесів досліджувались такими фахівцями, як Боженко Л. І., Дятлова В. В., Кириченко Л. С., Тарасова В. В. та ін.

Метою статті є окреслення ролі стандартизації як засобів забезпечення якості товарів, робіт і послуг та зростання результативності діяльності суб'єкта підприємництва.

Стандартизація та сертифікація продукції є різнобічним і багатомірним поняттям, яке потребує загального обґрунтування щодо сфери якості та безпеки товарів, робіт і послуг. Стандартизація як окрема діяльність суспільства належить до сфери державного управління, але без неї не може існувати промисловість, оборона і країна загалом, вона пов'язана з усіма іншими видами діяльності, що забезпечує її економічну, соціальну та комунікативну функції [1]:

- економічна функція полягає в тому, що дає змогу зацікавленим сторонам за допомогою стандартів отримувати достовірну інформацію щодо продукції, оскільки посилання на певні стандарти усуває необхідність детального описування та характеризування зобов'язань виробника відповідно до вимог до продукції, методів випробувань, удосконалення її якості, ефективності виробництва;
- соціальна функція визначається тим, що стандарти мають містити такі показники якості продукції, які сприяють охороні здоров'я, збереженню довкілля, нормам безпеки її виготовлення, використання, споживання та утилізації;
- комунікативна функція забезпечує взаєморозуміння в суспільстві за допомогою інформації, єдиних термінів, означень, понять, символів, правил діловодства тощо.

Ключові аспекти стандартизації в Україні регулюються Законом України «Про стандартизацію» від 05.06.2014 р. № 1315, VII [3]. Закон узгоджує відносини, пов'язані з діяльністю у сфері стандартизації та застосуванням її результатів, і поширюється на суб'єкти господарювання незалежно від форми власності та видів діяльності, органи державної влади, а також на відповідні громадські організації.

В Україні стандартизація має державний характер, а отже, спрямована на забезпечення: єдиної технічної політики; захисту інтересів вітчизняних виробників і споживачів продукції; економії всіх видів ресурсів; відповідності продукції світовому рівню якості та надійності; гармонізації національних нормативних документів зі світовими аналогами; відповідності вимог нормативних документів законодавчим актам; сприяння виходу української продукції на світовий ринок [4].

Багато підприємств приватного й державного сектору використовують стандарти та беруть участь у розробці стандартів. Одні з них вважають, що стандартизація безпосередньо пов'язана з їх основною бізнес-стратегією. Інші підходять до стандартизації дуже організовано та мають чітке уявлення про вплив стандартів на їх діяльність та результати. Деякі можуть використовувати стандарти з більш тонкої точки зору для конкретних процесів. Одним із ключових аспектів місії національних органів зі стандартизації (в Україні - державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості») є підтримка зв'язку з організаціями з усіх груп зацікавлених сторін, для залучення підприємства до стандартизації та щоб допомогти їм отримати максимальну віддачу від стандартів. Тому дуже важливо мати можливість продемонструвати відчутні переваги, які стандарти приносять організаціям, громадянам та суспільству.

Ми погоджуємося з Міотті Х., який акцентує увагу на тому, що стандартизація виступає специфічною формою трансферу технологій. Роботи зі стандартизації дають змогу істотно зменшити терміни випуску нової продукції та впровадження нових технологій. Скорочення досягається за рахунок уже розроблених типових (найкращих) практик і технологій, їх своєчасного поширення та застосування. Цей ефект від застосування найкращих практик і технологій стосується технічних рішень, продукції, робіт і послуг [7, С. 8].

Міжнародна організація зі стандартизації ISO розробила «Методологію ISO», послідовний підхід до вимірювання цієї цінності, який був протестований приблизно у 30 тематичних дослідження підприємств у більш ніж 20 країнах світу. Результати говорять самі за себе: стандарти створюють цінність для суб'єктів, які їх використовують, та її можна виміряти кількісно. Методологія ISO спрямована на виявлення та кількісну оцінку мікроекономічних переваг стандартів, тобто економічного внеску використання стандартів у прибуток компанії [2].

Методологія ISO заснована на ланцюжку створення вартості, що підрозділяє діяльність компанії на низку ключових бізнес-функцій (рисунок), які, своєю чергою, об'єднують певні види діяльності: А – Управління та адміністрація; В – Дослідження та розробки; С –

Інжиніринг; D – Закупівлі; E – Внутрішня логістика; F – Виробництво/операції; G – Зовнішня логістика; H – Маркетинг та продажі; I – Сервіс.

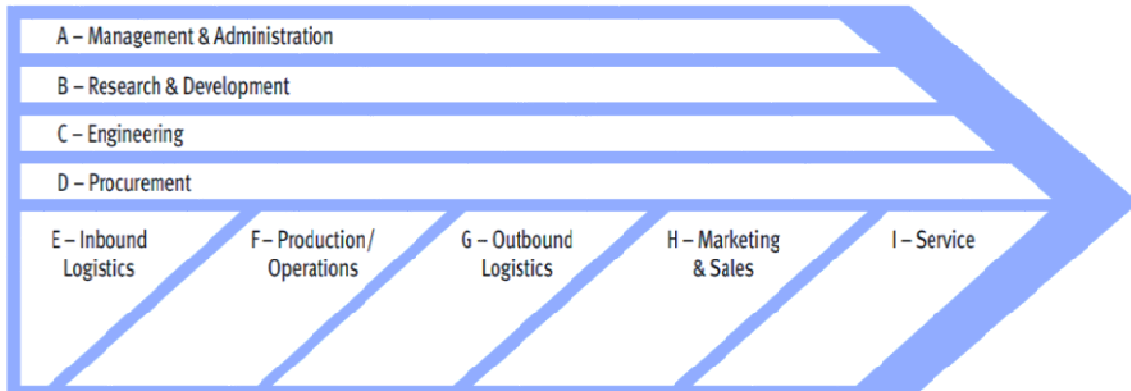

Рисунок. Аналіз ланцюжка створення вартості компанії [6]

Для оцінки впливу стандартів на організацію використовується чотириетапний підхід.

Першим кроком є позиціонування компанії у контексті ширшого ланцюжка створення вартості у галузі. Ланцюжок створення вартості компанії має бути зрозумілий з погляду її ключових бізнес-процесів та її основної діяльності. Визначення обсягу оцінки на даному етапі є найважливішим рішенням. Відповідь залежатиме від складності компанії, а також від наявного часу та ресурсів.

Другий крок полягає у визначенні бізнес-функцій та видів діяльності у ланцюжку створення вартості компанії, де стандарти відіграють важливу роль. Для розуміння процесів, бізнес-функцій та основних видів діяльності, включених у кожен бізнес-функцію, слід використовувати існуючу документацію компанії (наприклад, посібник з якості, схеми процесів та організаційні схеми, іншу корпоративну документацію або документацію відділу). На цьому етапі проводяться співбесіди з експертами компанії, щоб встановити які стандарти (або групи стандартів) застосовуються до тих чи інших видів діяльності в рамках обраних бізнес-функцій.

На третьому етапі аналізуються фактори створення вартості компанії (тобто її конкурентні переваги) та визначаються операційні показники, які будуть застосовуватись для вимірювання впливу стандартів. Необхідно визначити один або кілька операційних індикаторів, щоб оцінити вплив, який виникає в результаті використання стандартів. Вибрані операційні показники відображати суттєві аспекти аналізованої діяльності, для яких можна спостерігати та вимірювати вплив стандартів. Там, де це можливо, вони мають бути пов'язані з факторами цінності компанії.

Мета четвертого етапу: процес оцінки – кількісне визначення впливу стандартів з використанням операційних показників та об'єднання цих впливів для кожного з вибраних бізнес-функцій – перетворення даних у фінансові показники та створення звітів для всіх обраних бізнес-функцій в даний момент часу, щоб визначити загальний внесок стандартів до валового прибутку компанії або ЕВІТ (прибуток до вирахування відсотків та податків).

Станом на 31.12.2021 ISO налічує 24121 стандарти. Стандарти мають загальний обсяг більше ніж один мільйон сторінок англійською та французькою мовою [5]. Основними технологічними секторами, в яких розроблено та опубліковано стандарти є:

- Інформаційні технології – 16,6%;
- Транспорт – 16,5%;
- Здоров'я, медицина й лабораторне обладнання – 11,6%;

- Машинобудування – 11,2%;
- Інші сфери – 7,5%.

Незважаючи на великі відмінності в розмірах підприємств, на яких впроваджуються стандарти ISO, результати постійно показують, що підприємства отримують відчутні вигоди від стандартизації. У виробничих компаніях спочатку стандарти використовувалися систематично для оцінки якості запасів. На цій основі вони змогли перейти на закупівлю матеріалів тільки у сертифікованих постачальників. За допомогою системи управління якістю ISO 9001 можна забезпечити жорсткий контроль за виробничими процесами, що сприяє зміцненню репутації компанії як високоякісного виробника.

Впровадження стандартів дозволяє встановити чіткі, чітко визначені зв'язки між стратегічними напрямками компанії і їх виконання «по-процесу» та бізнес-функції, щоб досягти амбітних цілей продуктивності та сприяти розвитку культури, забезпечуючи постійне їх вдосконалення.

Дослідження діяльності окремих суб'єктів господарювання, які проведені Міжнародною організацією зі стандартизації визначають основні переваги від використання стандартів [2; 6]:

- стандарти можна використовувати для оптимізації внутрішніх процесів компанії, наприклад, за рахунок скорочення часу, необхідного для виконання певних дій у різних бізнес-функціях, зменшуючи відходи, знижуючи витрати на закупівлі та підвищуючи продуктивність. Внесок стандартів у валовий прибуток компаній коливається від 0,15% до 5% річного доходу від продажу;

- стандарти слугують основою для новаторських бізнес-процесів, дозволяючи компаніям розширювати мережу своїх постачальників або ефективно впроваджувати нові лінійки продуктів та керувати ними;

- стандарти допомагають знизити ризик виведення нових продуктів на національні ринки;

- стандарти використовуються як основа для розробки нових продуктів, проникнення на нові ринки (як внутрішніх, так і експортних) і навіть для створення ринків.

Стандартизація бізнес-процесів в Україні за світовими рівнями провідних країн світу визначається як довготривалий витратний процес і вимагає часткового збереження чинної системи технічного регулювання відповідно до конкурентоздатної продукції, адаптованої на зовнішньоекономічних ринках. Випуск продукції високої якості та, як наслідок, найбільш конкурентоспроможної продукції на сучасному ринку можна досягти саме за допомогою стандартизації, яка має бути спрямована на покращення вдосконалення процесу виробництва та управління бізнес-процесами.

1. Боженко Л. І. Метрологія, стандартизація, сертифікація та : навч. посіб. Львів : Афіша, 2006. 324 с.
2. Дослідження Міжнародної організації зі стандартизації. URL: <https://isotc.iso.org/livelink/livelink?func=ll&objId=18808772&objAction=browse&viewType=1> (дата звернення: 02.05.2022).
3. Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 № 1315, VII. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1315,18> (дата звернення: 15.04.2022).
4. Сергеева О. Р. Стандартизація в Україні: теоретичні основи та вплив на якість продукції. *Агросвіт*. 2019. № 20. С. 45–49.
5. Статистика діяльності Міжнародної організації зі стандартизації. URL: <https://www.iso.org/iso-in-figures.html> (дата звернення: 02.05.2022).
6. Тематичне дослідження Міжнародної організації зі стандартизації «Economic benefits of standards». URL: https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/archive/pdf/en/ebs_case_studies_factsheets.pdf. (дата звернення: 02.05.2022).
7. Miotti H. The economic impact of standardization technological change, standards growth in France Marketing and Innovation Department. AFNOR Group June, 2009. 35 p. URL: https://normalisation.afnor.org/wp-content/uploads/2016/06/Etude_ImpactEcoNorm_GB2009.pdf (дата звернення: 5.05.2022).